

Identifying the Drivers (Motivation) of Sustainable Reporting for Iran's Banking Industry

Samira Sameni Malayeri¹* Mahmud Hematfar²** Gholamreza Karami³***

Abstract

Objective: Sustainability is a topic that many researchers and business activists are looking for today, especially with the increasing number of environmental and social issues. Sustainability is not a simple word in the banking industry now, but a key concept that will shape the direction of the industry in the years to come. Today, banks are under pressure by various stakeholders to consider sustainability issues in their activities. Therefore, attention to sustainability and social responsibilities in banking is increasing daily. Considering the influential role of banks in balancing the supply and demand for available financial resources, banks must pay attention to the social and environmental aspects of the disclosure of their financing activities in addition to the financial information disclosure requirements. As a result, the main objective of the research is to identify the drivers (the motivation) of sustainability reporting in Iran's banking industry.

Method: This research is based on a realistic approach and is carried out in a deductive-inductive way. In terms of the purpose, it is an applied-developmental research, and from the point of view of the data collection method, it is a non-experimental (descriptive) research that was carried out with a cross-sectional survey method. In the first part, based on library studies and research literature, sustainability reporting indicators were identified. After the qualitative analysis stage, the questionnaire was distributed and data was collected. The community of participants includes academic staff members specializing in research and managers active in the banking industry. Sampling was done with non-probability methods and purposefully, and finally, 24 experts participated in this stage. After collecting the data, the process of processing and analyzing the data started. First, the research articles were coded using meta-composite qualitative analysis. After that, the available indicators were screened using the Fuzzy Delphi method.

Results: To conduct the research, firstly, based on library studies and meta-composite qualitative analysis, the drivers of sustainability reporting were identified. In the meta-combination method, the researcher combines the secondary data of the results of other studies to answer the results of his study and obtain new results. To achieve this goal, the meta-combination method, and the

Journal of Accounting Knowledge, Vol. 15, No. 4, pp. 115-132

*Department in Accounting, Broujerd Branch, Islamic Azad University, Broujerd, Iran. **Email:** samira.sameni@malayeru.ac.ir

** **Corresponding author.** Department of Accounting, Broujerd Branch, Islamic Azad University, Broujerd, Iran.

Email: m.hematfar@iaub.ac.ir

*** Department of Accounting, Faculty of Management and Accounting, University of Tehran, Tehran, Iran.

Email: ghkarami@ut.ac.ir

Submitted: 16 March 2024 **Revised:** 2 July 2024 **Accepted:** 29 July 2024 **Published:** 18 December 2024

Publisher: Faculty of Management & Economics, Shahid Bahonar University of Kerman.

DOI: 10.22103/jak.2024.23108.4026

©The Author(s)

Abstract

Sandelowski and Barroso Model were used. Finally, after four stages of filtering, 2 studies were removed from 36 studies and 34 studies were selected for data analysis. First, all the factors extracted from the studies were considered as identifiers, and then according to the meaning of each, the identifiers were defined in terms of a similar concept, and then similar concepts were defined in terms of explanatory categories. In the second step of the research, the Fuzzy Delphi method based on the opinion of 24 experts was used to confirm the validity of sustainability reporting drivers. First, the opinions of experts about the importance of each index were collected and fuzzified. In the next step, the opinions of the experts were collected using the Fuzzy Average Method. Then, the average of triangular and trapezoidal fuzzy numbers was summed up by a definite value which is the best corresponding average, and this operation is called de-fuzzification. After conducting several Delphi rounds in which no stimulus was removed or added, we finished the Delphi rounds, and finally, 34 sustainability reporting stimuli were identified and, based on similarity in concepts, they were placed in 4 categories of economic, social, environmental, and governmental stimuli.

Conclusion: Out of the 34 drivers identified, 9 drivers including the promotion of reputation and brand, the increase and improvement of financial performance, sustainability in risk management to build trust, competition of commercial banks, risk reduction, long-term presence of the bank in the market, maximizing financial capital and profit, the use of tax incentives and better attraction of investors in the category of economic drivers, 5 drivers including the identification of potential cost savings, reduction of costs through energy and water consumption management, being respondent to customers' needs who have environmental preferences, protection of natural resources and effective allocation of resources fall in the category of social drivers, 10 drivers including the promotion of fair business, protecting human rights, identifying the needs of stakeholders and satisfying them, reducing social inequality, increasing welfare and loyalty of employees, helping to manage the interests of stakeholders, maintaining positive social values for individuals and the society, increasing social trust, increasing the quality of people's lives and increasing the long-term trust of stakeholders fall in the category of environmental drivers and finally 10 drivers including the creation of a sustainable competitive advantage, caring for stakeholders in bank plans, gaining international trust, guiding the industry towards the best practices, continuity and sustainability of the bank, reduction of information asymmetry, better visibility of the bank from a political point of view, ability to provide transparent information to stakeholders, reliability of reports, reduction of agency cost and elimination of conflict of interests fall in the category of governmental drivers.

Keywords: *Banking Industry, Sustainability Reporting, Fuzzy Delphi.*

Paper Type: *Research Paper.*

Citation: Sameni Malayeri, S., Hematfar, M., & Karmai, Gh. (2024). Identifying the drivers (motivation) of sustainable reporting for Iran's banking industry. *Journal of Accounting Knowledge*, 15(4), 115-132 [In Persian].

شناسایی محرک‌های (انگیزه) گزارشگری پایداری در صنعت بانکداری ایران

سمیرا سامنی ملایری^{*ID} محمود همت‌فر^{**ID} غلامرضا کرمی^{***ID}

چکیده

هدف: شناسایی محرک‌های (انگیزه) گزارشگری پایداری در صنعت بانکداری ایران هدف این پژوهش است.

روش: این پژوهش مبتنی بر رویکرد واقع‌گرایانه و به روش قیاسی - استقرایی انجام شده است و از نظر هدف، کاربردی - توسعه‌ای و از منظر روش گردآوری داده‌ها، یک پژوهش پیمایشی - مقطعی است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از روش‌های فراترکیب و دلفی فازی استفاده گردید.

یافته‌ها: در تحلیل کیفی فراترکیب، با بررسی ادبیات مرتبط با پژوهش محرک‌های کلیدی گزارشگری پایداری در صنعت بانکداری استخراج و طبقه‌بندی شد. در گام دوم پژوهش به منظور تأیید اعتبار محرک‌های گزارشگری پایداری از روش دلفی فازی استفاده گردید. در نهایت ۳۴ محرک گزارشگری پایداری شناسایی و بر اساس شباهت در مفاهیم در چهار دسته محرک‌های اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و حاکمیتی قرار گرفتند.

نتیجه‌گیری: با توجه به کمبود تحقیقات جامع در رابطه با محرک‌های گزارشگری پایداری و نقش بانک در اقتصاد کشور، در این پژوهش تلاش شد محرک‌های گزارشگری پایداری برای صنعت بانکداری ایران شناسایی گردد. ماحصل پژوهش تدوین چارچوب مفهومی محرک‌های (انگیزه) گزارشگری پایداری در صنعت بانکداری ایران است.

واژه‌های کلیدی: صنعت بانکداری، گزارشگری پایداری، دلفی فازی.

نوع مقاله: پژوهشی.

استناد: سامنی ملایری، سمیرا؛ همت‌فر، محمود و کرمی، غلامرضا (۱۴۰۳). شناسایی محرک‌های (انگیزه) گزارشگری پایداری در صنعت بانکداری ایران. *مجله دانش حسابداری*، ۱۵(۴)، ۱۱۵-۱۳۲.

مجله دانش حسابداری، دوره پانزدهم، ش ۴، صص. ۱۱۵-۱۳۲

* گروه حسابداری، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران. رایانامه: samira.sameni@malayeru.ac.ir

** نویسنده مسئول، گروه حسابداری، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران. رایانامه: m.hematfar@iaub.ac.ir

*** گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: ghkarami@ut.ac.ir

تاریخ انتشار برخط: ۱۴۰۳/۹/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۵/۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۴/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۶

ناشر: دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه شهید باهنر کرمان.

©The Author(s)

DOI: 10.22103/jak.2024.23108.4026

مقدمه

گزارش پایداری سیگنال و بیانیه واضحی از دستاوردهای شرکت‌ها در اجرای اصول توسعه پایدار به عنوان مأموریت و رویکرد اصلی آنها در خلق ارزش است. بنابراین، گزارش پایداری اطلاعاتی را افشا می‌نماید که امکان تجزیه و تحلیل استفاده از منابع و کارایی فعالیت‌ها را فراهم کند (فیولکوفسکا^۱ و همکاران، ۲۰۲۳). گزارش پایداری یک ابزار ارتباطی ضروری است که به شرکت‌ها کمک می‌کند تا تعهد خود به توسعه پایدار را به سهامداران متعدد نشان دهند (علی^۲ و همکاران، ۲۰۲۱). گزارشگری پایداری ابزار مهمی برای ارزیابی عملکرد سازمان در رابطه با مسائل اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی است. انگیزه‌های سازمان برای انتشار گزارشگری پایداری هر چه باشد، باید قادر باشد اطلاعات و کیفیت کافی برای برآورده کردن خواسته‌های ذی‌نفعان را منتقل کند تا ذی‌نفعان بتوانند اقدامات آنها را ارزیابی کنند (فاطری و همکاران، ۱۴۰۲).

اهداف توسعه پایدار^۳ (SDGS) انتظارات جدیدی را ایجاد کرده و حمایت شرکت‌هایی که به بازارهای آگاه، به موقع و دارای موقعیت استراتژیک متکی هستند را به دست آورده است (عبدالله و هارون^۴، ۲۰۲۲). پایداری شرکت‌ها اهمیت قابل توجهی از سوی شرکت‌ها، سهامداران، دانشگاهیان، محققان و سیاست‌گذاران به دست آورده است. در دو دهه گذشته، فشار فزاینده‌ای بر شرکت‌های بورسی برای افشای گزارش‌های پایداری شرکت‌ها وجود داشته است (الیلی و نوبانه^۵، ۲۰۲۳). نظریه مسئولیت اجتماعی و گزارشگری پایداری، رویکردی متعالی به کسب و کار است که تأثیر اجتماعی یک سازمان بر جامعه را مورد توجه قرار می‌دهد (رحمانی و همکاران، ۱۴۰۲). گزارش پایداری اطلاعات مالی و غیرمالی مفید را به طور شفاف و قابل اعتمادتر در اختیار ذی‌نفعان قرار می‌دهد (الشایر^۶، ۲۰۲۰). در حال حاضر حسابداری و گزارشگری پایداری به یکی از موضوعات مهمی تبدیل شده است که سازمان‌ها به طور روزانه با آن دست و پنجه نرم می‌کنند (لودیا و شارما^۷، ۲۰۱۹). گزارش پایداری می‌تواند توسط سرمایه‌گذاران به عنوان ابزاری برای نظارت و کنترل شرکت مورد استفاده قرار گیرد (گیلدون و سوئارنو^۸، ۲۰۲۲).

عواملی چون بحران مالی جهانی، شیوع بیماری همه‌گیر کووید ۱۹، بانک‌ها را بر آن داشت تا جریان سرمایه را به سمت سرمایه‌گذاری‌های پایدار تنظیم کنند، همچنین پایداری را در مدیریت ریسک به منظور بازگرداندن اعتماد، شفافیت و طول عمر، یکپارچه کنند (بوعلی^۹ و همکاران، ۲۰۲۰). بنابراین، با افزایش سرمایه‌گذاری پایدار، بازارهای مالی به دنبال گزارش‌های پایداری هستند و سهامداران علاقمند به داشتن اطلاعات بیشتر در مورد تأثیر شیوه‌های پایدار بر سرمایه‌گذاری‌های خود هستند (لیوسی^{۱۰}، ۲۰۲۱). بخش بانکداری نیازمند نوآوری از طریق فناوری قابل اعتماد است و فناوری قابل اعتماد نشان دهنده افزایش اطلاعات و منابع دانش بانک است که منجر به بهبود سرمایه‌گذاری می‌شود. سرمایه‌گذاری فکری نیز موجب افزایش پایداری مالی می‌شود (ورونیکا^{۱۱} و همکاران، ۲۰۲۲). بانک‌هایی که شیوه‌های بانکداری پایدار را اتخاذ می‌کنند از مزایای متعددی برخوردارند زیرا می‌توانند خود را از رقبای خود متمایز کنند و شهرت خود را در بین سهامداران کلیدی بهبود بخشند (ساکسنا^{۱۲} و همکاران، ۲۰۲۱).

¹ Fijałkowska

² Ali

³ Sustainable Development Goals

⁴ Abdullah & Haron

⁵ Ellili & Nobanee

⁶ Al-Shaer

⁷ Lodhia & Sharma

⁸ Gellidon & Soenarno

⁹ Bu Ali

¹⁰ Livsey

¹¹ Veronica

¹² Saxena

بانک‌ها ویژگی‌های متفاوتی نسبت به سایر شرکت‌ها دارند و باید گزارش‌های مالی خود را بر اساس استانداردهای حسابداری و متناسب با قوانین و مقررات خاص کشور خود تهیه کنند. شفافیت اطلاعات برای بانک‌ها بسیار مهم و ضروری است؛ زیرا بانک‌ها بازوی کمکی دولت محسوب می‌شوند و باید مشابه دولت در برابر جامعه پاسخگو باشند (محمدیان و ستایش، ۱۳۹۷). بانک‌ها و نهادهای مالی باید درباره نحوه تخصیص منابع در پرتفوی‌های خود گزارش دهند. چنین گزارشاتی نه تنها سرمایه‌گذاران و سپرده‌گذاران را در تخصیص منابع خویش به سمت جامعه‌ای پایدار قادر می‌سازد بلکه به صورت پیشاپیش، سبب توسعه سیستم‌هایی جهت دستیابی به شفافیت برای قانونگذاری‌های آتی برای پایداری نیز می‌شود. توسعه پایدار مستلزم سرمایه‌گذاری قابل توجهی در حوزه انرژی‌های تجدیدپذیر، زیرساخت‌های مطابق با استانداردهای زیست‌محیطی و فناوری‌های سبز است. پژوهشگران و افراد حاضر در حرفه اذعان دارند که نهادهای مالی قدرتمندترین ذی‌نفع در تغییرات زیست‌محیطی می‌باشند. هر چند، این نقش اثرگذار مورد انتقاد یا بی‌توجهی سایر ذی‌نفعان مانند قانونگذاران، مدیران مالی و سیاست‌گذاران قرار گرفته است. نهادهای مالی می‌توانند سرمایه‌گذاری‌های سبز را به عنوان فرصتی برای بهبود کیفیت عملیات‌شان شناسایی کنند (الفی و وبر، ۲۰۱۹).

در ایران علی‌رغم وجود قوانین مرجع بانکی، مصوبات شورای پول و اعتبار و سایر قوانین بانکی کمترین توجهی به بحث پایداری در صنعت بانکداری نشده است. با توجه به نقش بانک در اقتصاد کشور و تأثیری که فعالیت بانک بر روی سایر ارکان جامعه دارد لازم است به منظور تشویق و ترغیب بانک‌ها برای تهیه گزارش پایداری، مزایا و محرک‌های پایداری در صنعت بانکداری ایران ذکر گردد. خلاء اساسی در رابطه با شناسایی محرک‌های گزارشگری پایداری، کمبود تحقیقات جامع در این باره است. در این پژوهش تلاش می‌شود محرک‌های گزارشگری پایداری برای صنعت بانکداری ایران شناسایی گردد. در نهایت، ماحصل پژوهش، تدوین چارچوب مفهومی محرک‌های (انگیزه) گزارشگری پایداری در صنعت بانکداری ایران هست تا بانک‌ها با ارائه گزارش پایداری، اطلاعات ارزشمندی در اختیار ذی‌نفعان خود قرار دهند و از رقبای خود متمایز گردیده و شهرت و منافع خویش را افزایش دهند.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

گزارش پایداری روشی برای گزارش‌دهی در مورد عملکرد مسائل اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی یک سازمان است (اسلام، ۲۰۲۰). مفهوم پایداری برای اولین بار در سال ۱۹۸۷ در گزارش برانت‌لند^۱، تدوین شد (برانت‌لند، ۱۹۸۷). بر اساس این گزارش، توسعه پایدار راهی برای ارتقای کیفیت زندگی و رفاه نسل حاضر و آینده است. به طور دقیق، کمیسیون برانت‌لند پایداری را به عنوان مفهومی تعریف کرد که «نیازهای حال را برآورده می‌کند، بدون اینکه توانایی نسل‌های آینده برای برآوردن نیازهای خود را به خطر بیندازد» (منتس^۲، ۲۰۲۰). گزارشگری پایداری اقدامی است که توسط شرکت‌ها برای ارزیابی، نمایش و پاسخ به ذی‌نفعان خارجی و داخلی انجام می‌شود تا میزان دستیابی به توسعه پایدار را تعیین کنند. بنابراین، گزارشگری پایداری به سازمان‌ها کمک می‌کند تا عملکرد اقتصادی، زیست‌محیطی، اجتماعی و حکمرانی را اندازه‌گیری، استنباط و مورد تبادل نظر قرار داده و تغییرات مورد نیاز را به شکلی مؤثرتر مدیریت نماید. شرکت‌ها با استفاده از گزارشگری پایداری به فشارها و درخواست‌های جامعه برای انجام رفتار اجتماعی مسئولانه از سوی شرکت‌ها واکنش نشان داده و به وسیله محیط بیرونی ملزم

¹ Elalfy & Weber

² Islam

³ Brundtland

⁴ Mentes

بدان می‌شوند که به نحو مسئولانه‌پذیرتری فعالیت کنند. شرکت‌ها در انطباق با نظریه شفافیت داوطلبانه، به ارائه اطلاعاتی که نشانگر ایفای مسئولیت‌های اجتماعی در بهبود عملکرد اقتصادی است اقدام کرده و با ارسال چنین داده‌هایی سعی در بهبود تصویر شرکت و کاهش اثر منفی فعالیت‌های خود دارند. استفاده از گزارشگری پایداری منافع فراوانی را برای شرکت‌ها اعم از مشروعیت بخشیدن به فعالیت‌های آنها، افزایش شهرت، ایجاد امکانات لازم برای کسب مزیت‌های رقابتی، افزایش شفافیت و ایجاد امکانات بهتر برای محک زدن شرکت‌ها به وجود می‌آورد (عبدی و همکاران، ۱۳۹۸).

از دیدگاه تاریخی، عملیات افشای پایداری از چهار مرحله گذر کرده است. مرحله اول در طول دهه ۱۹۵۰ آغاز شد، زمانی که اصطلاح مسئولیت اجتماعی شرکت عنوان شد و بر «بعد اجتماعی» تأکید نمود. در دهه ۱۹۸۰، ذی‌نفعان از مرحله دوم، یعنی «بعد محیطی» بیشتر آگاه شدند. ده سال بعد، در اوایل دهه ۱۹۹۰، گزارشگری پایداری که شامل ابعاد اجتماعی، زیست محیطی و اقتصادی بود، مورد توجه قرار گرفت. سپس در سال ۲۰۱۰، پروژه حسابداری پایداری پرنس و ولز و GRI^۱ تشکیل کمیته شورای گزارشگری یکپارچه بین‌المللی (IIRC)^۲ را اعلام کردند. چارچوب گزارشگری یکپارچه، اطلاعات اقتصادی، زیست محیطی، اجتماعی و حاکمیتی را گرد هم می‌آورد (تارنمای IIRC، ۲۰۱۹).

دستورالعمل‌های ابتکار عمل گزارشگری جهانی رایج‌ترین استانداردهای گزارشگری پایداری هستند که ذی‌نفعان را قادر به بررسی ردپای شرکت در اقتصاد جهانی، محیط زیست و جامعه می‌کند. مدل گزارشگری ابتکار عمل گزارشگری جهانی، یک سیستم معیارهای استاندارد را ترویج می‌کند که می‌تواند در دسترس هر کسی قرار گیرد. سازمان‌های بزرگ، کوچک و متوسط در بخش‌های مختلف نیز برانگیخته می‌شوند تا به این فرآیند گزارشگری بپردازند (سیدری^۳، ۲۰۲۱). ابتکار گزارشگری جهانی (GRI) راهنمایی‌هایی را ارائه می‌دهد که برای همه بخش‌ها قابل اجرا است. این استاندارد پرکاربردترین استاندارد جهانی در مورد پایداری است زیرا به کسب و کار، دولت و افراد امکان می‌دهد تا بر اساس اطلاعات افشا شده در ابتکارات و فرآیند توسعه پایدار سازمانی تصمیمات بهتری اتخاذ کنند. اولین نسخه GRI در سال ۱۹۹۷ تهیه و در سال ۲۰۰۰ منتشر شد و نسل دوم آن در اجلاس جهانی پایداری توسعه در سال ۲۰۰۲ در ژوهانسبورگ رونمایی شد. سومین نسخه معروف به G3 در سال ۲۰۰۶ منتشر شد و به G3.1 به روز رسانی شد و راهنمایی در مورد جنبه‌های اجتماعی، حقوق بشر و جنسیت را در سال ۲۰۱۱ گسترش داد. مجدداً GRI در سال ۲۰۱۰ نسل چهارم خود را به نام G4 عرضه کرد (اسلام، ۲۰۲۰).

بسیاری از شرکت‌ها گزارش‌های پایداری را تهیه می‌کنند، اما فعالیت‌های آنها نشان دهنده پایداری نیست. این گزارشگری تنها به عنوان ابزار مشروعیت‌بخشی برای تصمیم‌گیری مدیریت و فعالیت‌های شرکت استفاده می‌شود. شرکت‌هایی که عملکرد زیست محیطی ضعیفی دارند، تمایل دارند اطلاعات پایداری خود را بیشتر افشا کنند. این کار برای اطمینان از کسب مشروعیت آنها از جامعه انجام می‌شود. بسیاری بر این باورند که گزارشگری پایداری محصول سرمایه‌داری است، زیرا با نشان دادن وجهه انسان دوستی، خیرخواهی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها در جهت منافع شخصی آنها عمل می‌کند. گزارشگری پایداری از مدل‌های جدید گزارشگری سازمانی است که شامل اصلاحات سطحی و ظاهری است، بنابراین، هرگز برای ادغام در

¹ Global Reporting Initiative

³ Sideri

² International Integrated Reporting Council

استراتژی سازمان مناسب نیست. به همین دلیل است که پیشرفت به سوی اهداف پایداری هرگز از طریق تهیه گزارش پایداری حاصل نمی‌شود. برای دستیابی به اهداف گزارشگری پایداری، تحول بنیادی لازم است (حسینی و بابایی، ۱۴۰۲).

لزوم تهیه گزارش پایداری برای بانک‌ها به دلیل اهمیت افشاء اطلاعات غیرمالی مانند اطلاعات راهبری شرکتی، بیشتر از سایر شرکت‌ها هست. به دلیل اهمیت وافر بانک‌ها در اقتصاد از یک طرف و آسیب‌پذیر بودنشان از طرف دیگر، بانک‌ها تحت مقررات و نظارت‌های شدیدتری قرار دارند. بنابراین، گزارشگری غیرمالی در کنار گزارشگری مالی به دلیل پاسخگویی به ابهامات و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی برای بانک‌ها ضروری است (محمدیان و ستایش، ۱۳۹۷). افزایش درک ریسک‌ها و فرصت‌ها، تأکید بر ارتباط بین عملکرد مالی و غیرمالی، تأثیرگذاری بر استراتژی و سیاست بلندمدت مدیریت و برنامه‌های تجاری، ساده‌سازی فرآیندها، کاهش هزینه‌ها و بهبود کارایی، معیارسنجی و ارزیابی عملکرد پایدار با توجه به قوانین، هنجارها، کدها، استانداردهای عملکرد و ابتکارات داوطلبانه، پرهیز از دخالت در نارسایی‌های زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی، مقایسه عملکرد داخلی و بین سازمان‌ها و بخش‌ها و ... از مزایای داخلی گزارش‌دهی پایداری است (قاضی^۱، ۲۰۲۰). مزایای خارجی گزارش پایداری می‌تواند شامل موارد زیر باشد: کاهش اثرات منفی زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی، بهبود شهرت و وفاداری به برند، توانمندسازی ذی‌نفعان خارجی برای درک ارزش واقعی دارایی‌های مشهود و نامشهود سازمان، نشان دادن اینکه سازمان چگونه تأثیر می‌گذارد و چگونه تحت تأثیر انتظارات در مورد توسعه پایدار قرار می‌گیرد (اسلام، ۲۰۲۰).

بانکداری نقش مهمی در اقتصاد هر کشور دارد، این نهادها مالی به عنوان اصلی‌ترین نهاد اقتصادی هر کشور، نقش قابل توجهی در توسعه پایداری دارند (ویر^۲، ۲۰۰۵). توجه به پایداری در صنعت بانکداری منجر به اشاعه و ترویج آن به سایر صنایع می‌شود (ازسلیک و ازترک^۳، ۲۰۱۴). نظام توسعه مالی در کشورهای در حال توسعه و بالاخص کشورهایی که نظام اقتصادی‌شان دولتی است، مبتنی بر رویکرد بانک محور است. بنابراین بانک‌ها اصلی‌ترین منبع تأمین مالی برای اجرای طرح‌ها و پروژه‌های بخش عمومی و خصوصی می‌باشند. بانک‌ها ویژگی‌های متفاوتی نسبت به سایر شرکت‌ها دارند و باید گزارش‌های مالی خود را بر اساس استانداردهای حسابداری و متناسب با قوانین و مقررات خاص کشور خود تهیه کنند. علاوه بر این، مدل کسب و کار صنعت بانکداری از مدل کسب و کار سایر صنایع متفاوت است. بنابراین، شفافیت اطلاعات برای بانک‌ها بسیار مهم و ضروری است؛ زیرا بانک‌ها بازوی کمکی دولت محسوب می‌شوند و باید مشابه دولت در برابر جامعه پاسخگو باشند (محمدیان و ستایش، ۱۳۹۷).

صنعت بانکداری در حال حاضر به دلیل نقش واسطه‌ای منحصربه‌فرد برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار، دارای اهمیت زیادی است (مزرعه فراهانی و همکاران، ۱۴۰۱). اثرات اجتماعی و محیط زیستی بانک به دو صورت داخلی و خارجی است. اثرات داخلی بیشتر مربوط به فرآیندهای داخلی بانک بوده درحالی که اثرات خارجی مرتبط با محصولات و خدمات قابل ارائه است. اثرات محیط زیستی این کسب و کار در فعالیت داخلی در مقایسه با سایر صنایع دیگر بسیار ناچیز و محدود به مصرف انرژی، کاغذ و آب در فرآیندهای داخلی بانک است، اما اثرات محیط زیستی و اجتماعی خارجی که توسط محصولات و خدمات آن شکل می‌گیرد، قابل توجه است. بنابراین، سرمایه‌گذاری‌های بانک، وام‌ها و سایر خدمات مالی آن

¹ Gazi
² Weber

³ Özçelik & Öztürk

به صورت غیرمستقیم بر محیط زیست و جامعه تأثیر گذارند (ژاکن و بوما، ۱۹۹۹). امروزه، پایداری به عنوان یک اهرم اضافی رشد اقتصادی از سوی بانکداری دیده می‌شود. در عمل، بانک‌ها با هدایت سیاست مالی‌شان به سمت شرکت‌های پایداری می‌توانند توسعه پایداری را برانگیزند (ژاکن، ۲۰۱۰). به طور کلی می‌توان گفت بانکداری نقش بسیار مهمی در توسعه پایداری و هدایت صنعت یک کشور به سمت پایداری دارد.

در زمینه بررسی پایداری در بانکداری تحقیقاتی انجام شده است، اما پژوهشی که صرفاً به بررسی انگیزه بانک برای تهیه گزارش پایداری پردازد، تاکنون انجام نشده است. محمد بوعلی^۳ و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهش خود با عنوان گزارش پایداری در بخش بانکداری و خدمات مالی بیان نمودند که جلب اعتماد مشتریان، شفافیت، طول عمر، کاهش عدم تقارن اطلاعات، جذب یا حفظ گروه خاصی از سهامداران، بهبود عملکرد مالی بانک و بهبود عملکرد بازار بانک از جمله محرک‌های گزارشگری بانک برای گزارشگری پایداری است. ورونیکا و همکاران (۲۰۲۲) با بررسی عوامل پیش‌بینی کننده پایداری مالی در بخش بانکی، با محرک‌های افزایش سودآوری و بهبود زندگی اجتماعی آشنا شدند. ویجایانتی و ستیوانا^۴ (۲۰۲۲) نشان دادند که شهرت بانک، وفاداری و تعهد مشتری و کمک به مدیریت منافع ذی‌نفعان از انگیزه‌های بانک برای تهیه گزارش پایداری است. بودیمان^۵ و همکاران (۲۰۲۲) دریافتند بهبود عملکرد مالی، کاهش ریسک بانک و افزایش سود می‌تواند انگیزه بانک برای تهیه گزارش پایداری باشد. گیلدون و سوتارنو (۲۰۲۲) افزایش رضایت جامعه، افزایش وفاداری مشتریان و افزایش رفاه کارکنان را خاطر نشان نمودند. اختر^۶ و همکاران (۲۰۲۱) افزایش شهرت بانک، افزایش سودآوری و عملکرد بانک را از مهمترین محرک‌ها برای تهیه گزارش پایداری می‌دانند. منتس (۲۰۲۰) دستیابی به مشتریان جدید، کاهش هزینه‌ها و ایجاد انگیزه در کارکنان را برشمرد. هیدایا^۷ و همکاران (۲۰۱۹) ضمن بررسی عوامل مؤثر بر افشای گزارش پایداری، محرک‌های کاهش هزینه نمایندگی، ایجاد اعتماد ذی‌نفعان و اجتناب از فشار عوامل خارجی را خاطر نشان نمودند. نور و هاشیم^۸ (۲۰۱۴) بازنگری در ارتقای عدالت اجتماعی - اقتصادی، تطابق بانکداری اجتماعی با شریعت، کاهش فقر و توسعه جامعه و استفاده از مشوق مالیاتی را مؤثر بر تهیه گزارش پایداری دانستند. فریاس^۹ و همکاران (۲۰۱۴) با بررسی عوامل پایداری، محرک‌های افزایش سودآوری، تسهیل تعامل با ذی‌نفعان، کاهش عدم تقارن اطلاعات، بازار رقابتی و دیده شدن بهتر بانک از نظر سیاسی را احصاء نمودند. ملانظری و همکاران (۱۴۰۲) اندازه شرکت، عملکرد مالی و غیرمالی، تحقیق و توسعه، میزان شهرت و پوشش تحلیلگران را مؤثر بر گزارشگری پایداری دانستند. نوبهار و همکاران (۱۳۹۸) توسعه رشد اقتصادی، افزایش رقابت پذیری، شهرت بانک، رضایت و وفاداری مشتریان، بهبود انگیزه کارمندان و کاهش هزینه را از جمله محرک‌های مؤثر بر ارائه گزارش پایداری دانستند. عبدی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش خود به محرک‌های مشروعیت، رقابت صنعت، اهرم مالی، سودآوری، فرصت‌های رشد و نقدینگی اشاره نمودند. ملکیان و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش خود اهمیت نقش

¹ Jeucken & Bouma

² Jeucken

³ Mohamed Bu Ali

⁴ Wijayanti & Setiawan

⁵ Budiman

⁶ Akhter

⁷ Hidayah

⁸ Nor & Hashim

⁹ Frias

ویژگی‌های هیئت مدیره بر میزان گزارشگری زیست محیطی، اجتماعی و راهبردی شرکتی شرکت و در نتیجه بهبود شفافیت اطلاعات را برشمردند.

روش‌شناسی پژوهش

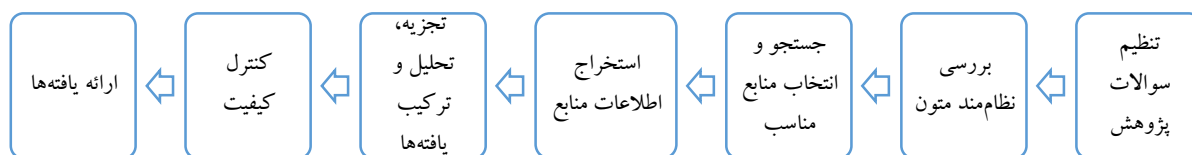
پژوهش حاضر از منظر هدف یک پژوهش کاربردی-توسعه‌ای، از منظر شیوه گردآوری داده‌ها یک پژوهش توصیفی-پیمایشی و از منظر شیوه تحلیل داده‌ها یک پژوهش کیفی هست. جامعه آماری پژوهش شامل مدیران فعال در صنعت بانکداری، اعضای هیئت علمی متخصص در زمینه پژوهش است. نمونه‌گیری با روش‌های غیراحتمالی و به صورت هدفمند انجام شد و در نهایت ۲۴ خبره در این مرحله شرکت کردند.

ابزارهای اصلی گردآوری داده‌ها شامل مقاله‌های مرتبط و پرسشنامه محقق ساخته است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از روش‌های فراترکیب و دلفی فازی استفاده شد. در تحلیل کیفی فراترکیب، با بررسی ادبیات مرتبط با پژوهش، محرک‌های کلیدی گزارشگری پایداری در صنعت بانکداری استخراج و طبقه‌بندی شدند. در گام دوم پژوهش به منظور تأیید اعتبار محرک‌های گزارشگری پایداری از روش دلفی فازی استفاده شد. جهت تحلیل کیفی فراترکیب از نرم‌افزار Maxqda و دلفی فازی با نرم‌افزار MatLab انجام شده است.

در این پژوهش از دیدگاه ۲۴ نفر از خبرگان شامل ۱۰ نفر از اساتید دانشگاهی و ۱۴ نفر از مدیران پژوهشکده و آموزشکده پول و بانکداری استفاده شد. از منظر رشته تحصیلی ۱۲ نفر حسابداری، ۲ نفر مدیریت مالی و ۱۰ نفر از دیگر رشته‌های مرتبط بوده‌اند که ۹ نفر آنها دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۱۵ نفر مدرک دکتری داشتند. همچنین ۹ نفر دارای سابقه کاری بین ۱۰ تا ۲۰ سال و ۱۵ نفر نیز بالای ۲۰ سال سابقه کاری داشتند.

یافته‌های پژوهش

بعد از بررسی ادبیات پژوهش با تحلیل کیفی فراترکیب به استخراج محرک‌های گزارشگری پایداری در صنعت بانکداری ایران پرداخته شد. فراترکیب در جستجوی یکی کردن نتایج مطالعات کیفی جهت کشف مفاهیم اساسی آنها و ترجمه این مفاهیم به یک مفهوم نهایی و واحد است. فراترکیب می‌تواند بر محدودیت اغلب مطالعات کیفی (انزوا و تعمیم پذیری محدود آنها) فائق آید و به تولید مقولات، کدها و تفسیرهای رده بالاتری بیانجامد. برای دستیابی به این هدف از روش فراترکیب، مطابق از الگوی سندلوسکی و باروسو^۱ (۲۰۰۷) استفاده شده است.

شکل ۱. الگوی هفت مرحله‌ای فراترکیب (اقتباس از سندلوسکی و باروسو، ۲۰۰۷)

مرحله اول: تنظیم سوالات پژوهش

ابتدا سوالات پژوهش را مشخص می‌نماییم. این سوالات بر اساس چهار پارامتر چه چیزی، چه کسی، چه زمانی و چگونه قابل تنظیم است. در جدول ۱، سوالات پژوهش ارائه شده است:

¹ Sandelowski & Barroso

جدول ۱. پرسش‌های پژوهش

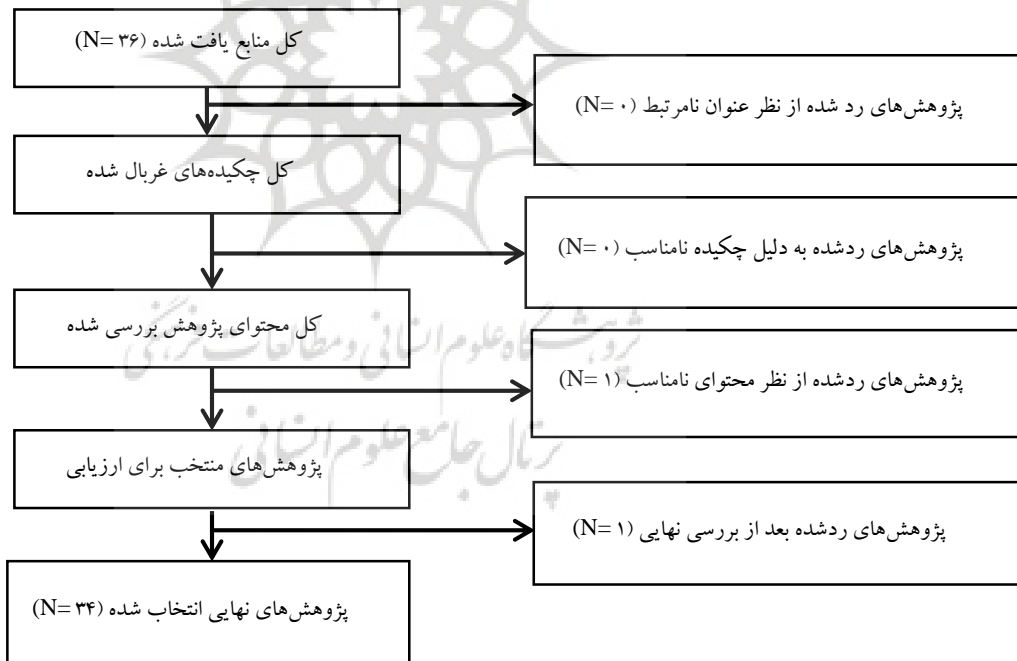
پارامتر	پرسش پژوهش
چه چیزی (What)	شاخص‌های زیربنایی محرک‌های گزارشگری پایداری برای صنعت بانکداری ایران کدامند؟
چه کسی (Who)	چه افرادی در تدوین محرک‌های گزارشگری پایداری در صنعت بانکداری ایران نقش آفرین هستند؟
محدوده زمانی (When)	انتخاب آثار موجود بین سال‌های محدوده زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲ شمسی و ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۳ میلادی
چگونه (How)	محرک‌های گزارشگری پایداری برای صنعت بانکداری ایران چه ارتباطی با یکدیگر دارند؟

مرحله دوم: بررسی نظام‌مند متون

برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش، از پژوهش‌هایی که در زمینه پایداری در صنعت بانکداری است، استفاده می‌شود. با بررسی و شناسایی پژوهش‌ها از طریق سامانه‌های مختلف جستجوی ملی و بین‌المللی مقالات با کلید واژه‌های مرتبط با محرک‌های گزارشگری پایداری در صنعت بانکداری جمعاً ۳۶ پژوهش یافت شد.

مرحله سوم: جستجو و انتخاب منابع مناسب

در فرایند جستجو، پارامترهای مختلفی مانند عنوان، چکیده، محتوا و جزئیات مقاله در نظر گرفته شده و مقاله‌هایی که با پرسش و هدف پژوهش تناسبی نداشتند، حذف گردیدند. فرآیند بررسی و انتخاب در این پژوهش به صورت خلاصه در شکل ۲ نشان داده شده است:

شکل ۱. فرایند بازمیابی و انتخاب

سرانجام از میان ۳۶ مطالعه، ۲ مورد آن حذف و ۳۴ پژوهش برای تجزیه و تحلیل اطلاعات انتخاب شدند.

مرحله چهارم: استخراج اطلاعات منابع

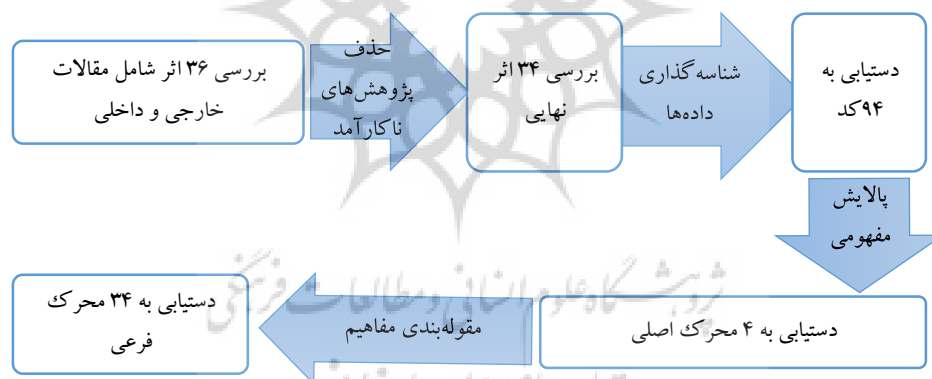
اطلاعات به دست آمده از پژوهش‌ها شامل، اطلاعات شناسنامه‌ای پژوهش (عنوان، نام و نام خانوادگی پدیدآورندگان و سال انتشار)، اطلاعات روش و هدف پژوهش و همچنین اطلاعات نتایج و یافته‌های پژوهش در جدولی دسته‌بندی گردید.

مرحله پنجم: تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌ها

در این مرحله پژوهشگر به دنبال کدهای برآمده از فرآیند فراترکیب است. به همین دلیل برای تمام عوامل استخراج شده از منابع مرتبط با مسئله‌یابی، یک کد در نظر گرفته می‌شود و سپس این کدها با توجه به منابعی که از آنها استخراج شده‌اند و همچنین میزان فراوانی آن‌ها، طبقه‌بندی می‌شوند، به این ترتیب محورهای تبیین‌کننده محرک‌های گزارشگری پایداری در قالب مؤلفه‌های اصلی و فرعی پژوهش شناسایی می‌شود.

مرحله ششم: کنترل کیفیت تحلیل

منظور از اعتبار در پژوهش کیفی، مفاهیمی همچون دفاع‌پذیری، باورپذیری، تصدیق‌پذیری و بازتاب‌پذیری نتایج پژوهش صورت گرفته است. یکی از شاخص‌های اعتبار (پایایی) پژوهش کیفی ارزیابی دو یا چند سند از حیث ارجاع به شاخصی خاص است (سندولوسکی و باروسو، ۲۰۰۶). نرم‌افزار Maxqda از چنین قابلیت‌های برخوردار است و ماهیت صفر و یکی کدها امکان استفاده از شاخص کاپا را فراهم می‌کند. برای ارزیابی پایایی فراترکیب، سندی انتخابی در اختیار یکی از خبرگان قرار داده شد. پس از ارزیابی، ضریب کاپا ۰/۶۱۱ محاسبه گردید. ضریب کاپای بالای ۰/۶ مطلوب هست (لندیس و کوچ، ۱۹۷۷). بنابراین، این مقدار به معنای پایایی نتایج پژوهش است. همچنین برای حفظ کیفیت پژوهش حاضر، تلاش گردید توضیحات واضحی برای پرسشهای پژوهش ارائه شود و از هر دو راهکار جستجوی دستی و الکترونیک برای جستجوی پژوهش‌ها استفاده گردد.

شکل ۲. نمودار گردش خروجی کنترل کیفیت شاخص‌های پژوهش

مرحله هفتم: ارائه گزارش و یافته‌های پژوهش

در این مرحله از روش فراترکیب، یافته‌های مراحل قبل ارائه می‌شود. در ادامه به شناسایی شاخص‌های پژوهش پرداخته می‌شود. از شاخص‌های استخراج شده از متون مقالات مرتبط، با حذف شاخص‌های هم‌معنی و پرتکرار و در نهایت با مقوله و دسته‌بندی مقوله‌های نهایی ۳۴ محرک گزارشگری پایداری برای صنعت بانکداری به دست آمد.

در ادامه به اعتبارسنجی محرک‌های حاصل از تحلیل کیفی فراترکیب پرداخته شد. برای غربال و شناسایی محرک‌های نهایی از روش دلفی فازی استفاده گردید. تحلیل دلفی مبتنی بر دیدگاه ۲۴ نفر از خبرگان صورت گرفته است. اگر چه خبرگان از شایستگی‌ها و توانمندی‌های ذهنی‌شان برای انجام مقایسه استفاده می‌کنند، اما فرآیند سنتی کمی‌سازی دیدگاه افراد، امکان

¹ Landis & Koch

بازتاب تفکر انسان را به طور کامل ندارد. استفاده از مجموعه‌های فازی، سازگاری بیشتری با توضیحات زبانی و بعضاً مبهم انسانی دارد و بنابراین، بهتر است که با استفاده از مجموعه‌های فازی به پیش‌بینی بلندمدت و تصمیم‌گیری در دنیای واقعی پرداخت (کارامن^۱ و همکاران، ۲۰۰۹). در این مطالعه نیز برای فازی‌سازی دیدگاه خبرگان از اعداد فازی مثلثی استفاده شده است. دیدگاه خبرگان پیرامون اهمیت هر یک از عوامل با طیف فازی ۷ درجه مطابق جدول ۲ گردآوری شده است.

جدول ۲. طیف هفت درجه فازی برای ارزش‌گذاری محرک‌ها

متغیر زبانی	مقدار فازی	معادل فازی مثلثی
کاملاً نامرتب	۱	(۰/۰, ۰/۱, ۰/۱)
خیلی نامرتب	۲	(۰/۳, ۰/۱, ۰)
نامرتب	۳	(۰/۵, ۰/۳, ۰/۱)
متوسط	۴	(۰/۷۵, ۰/۵, ۰/۳)
مرتب	۵	(۰/۹, ۰/۷۵, ۰/۵)
خیلی مرتب	۶	(۱, ۰/۹, ۰/۷۵)
کاملاً مرتب	۷	(۱, ۱, ۰/۹)

مرحله نخست روش دلفی فازی

ابتدا دیدگاه خبرگان پیرامون اهمیت هر عامل گردآوری شد و با مقیاس مندرج در جدول ۲ فازی‌سازی گردید. در گام بعدی باید دیدگاه خبرگان تجمیع شود. برای تجمیع نظرات خبرگان، روش‌های مختلفی پیشنهاد شده است. در این پژوهش از روش میانگین فازی استفاده گردید.

$$F_{AVE} = \left(\left\{ \frac{\sum l}{n} \right\}, \left\{ \frac{\sum m}{n} \right\}, \left\{ \frac{\sum u}{n} \right\} \right) \quad (1)$$

معمولاً می‌توان تجمیع میانگین اعداد فازی مثلثی و دوزنقه‌ای را توسط یک مقدار قطعی که بهترین میانگین مربوطه است، خلاصه کرد. این عملیات را فازی زدایی گویند. در این پژوهش برای فازی زدایی از روش مرکز سطح با رابطه پیشنهادی ژنگ و تانگ^۲ (۱۹۹۳) استفاده شد.

$$DF_{ij} = \frac{[(u_{ij} - l_{ij}) + (m_{ij} - l_{ij})]}{3} + l_{ij} \quad (2)$$

میانگین فازی و برون‌داد فازی زدایی شده مربوط به محرک‌ها در جدول ۳ آمده است. شاخصی که مقدار فازی زدایی شده آن بزرگتر از ۰/۷ باشد، مورد قبول است و هر شاخصی که امتیاز کمتر از ۰/۷ داشته باشد رد می‌شود (وو و فانگ^۳، ۲۰۱۱).

جدول ۳. نتیجه مرحله اول غربالگری محرک‌های پایداری

محرک‌ها	میانگین فازی	مقدار قطعی	نتیجه مرحله اول
افزایش شهرت و برند بانک	(۰/۶۴, ۰/۸۱, ۰/۹۰۸)	۰/۷۸۶	پذیرش
افزایش و بهبود عملکرد مالی بانک	(۰/۶۲۷, ۰/۸۰۸, ۰/۹۲۵)	۰/۷۸۷	پذیرش
پایداری در مدیریت ریسک برای ایجاد اعتماد	(۰/۶۵۲, ۰/۸۲۱, ۰/۹۲۳)	۰/۷۹۹	پذیرش
رقابت بانک‌های تجاری	(۰/۶۴۸, ۰/۸۲۱, ۰/۹۳۳)	۰/۸۰۱	پذیرش
کاهش ریسک	(۰/۶۶۷, ۰/۸۳۳, ۰/۹۳۳)	۰/۸۱۱	پذیرش
حضور بلندمدت بانک در بازار	(۰/۶۷۱, ۰/۸۴, ۰/۹۴)	۰/۸۱۷	پذیرش

¹ Kahraman

² Tzeng & Teng

³ Wu & Fang

محرک‌ها	میانگین فازی	مقدار قطعی	نتیجه مرحله اول
به حداکثر رساندن سرمایه مالی و سود	(۰/۶۲۱,۰/۸۰۴,۰/۹۲۵)	۰/۷۸۳	پذیرش
استفاده از مشوق مالیاتی	(۰/۶۷۹,۰/۸۳۵,۰/۹۱۷)	۰/۸۱۰	پذیرش
جذب بهتر سرمایه‌گذاران	(۰/۶۷۱,۰/۸۳۳,۰/۹۲۳)	۰/۸۰۹	پذیرش
شناسایی پتانسیل صرفه‌جویی در هزینه	(۰/۶۸۵,۰/۸۴۶,۰/۹۳۳)	۰/۸۲۲	پذیرش
کاهش هزینه از طریق مدیریت مصرف انرژی و آب	(۰/۶۵۶,۰/۸۲۷,۰/۹۲۹)	۰/۸۰۴	پذیرش
پاسخگویی به نیاز مشتریان با ترجیحات زیست محیطی	(۰/۶۷۱,۰/۸۳۳,۰/۹۲۳)	۰/۸۰۹	پذیرش
حفاظت از منابع طبیعی	(۰/۶۳۳,۰/۸۱,۰/۹۱)	۰/۷۸۵	پذیرش
تخصیص مؤثر منابع کمیاب	(۰/۶۷۹,۰/۸۴۲,۰/۹۳۳)	۰/۸۱۸	پذیرش
ترویج کسب‌وکار منصفانه	(۰/۶۷۷,۰/۸۴,۰/۹۳۸)	۰/۸۱۸	پذیرش
حمایت از حقوق بشر	(۰/۶۵۸,۰/۸۲۵,۰/۹۲۳)	۰/۸۰۲	پذیرش
شناسایی نیازهای ذی‌نفعان و جلب رضایت آنان	(۰/۶۹,۰/۸۴۲,۰/۹۲۱)	۰/۸۱۷	پذیرش
کاهش نابرابری اجتماعی	(۰/۶۵۸,۰/۸۲۹,۰/۹۲۵)	۰/۸۰۴	پذیرش
افزایش رفاه و وفاداری کارکنان	(۰/۶۷۳,۰/۸۳۸,۰/۹۳۳)	۰/۸۱۵	پذیرش
کمک به مدیریت منافع ذی‌نفعان	(۰/۶۵۶,۰/۸۲۹,۰/۹۴۴)	۰/۸۱۰	پذیرش
حفظ ارزش‌های اجتماعی مثبت برای افراد و جامعه	(۰/۶۴۲,۰/۸۱۵,۰/۹۱۹)	۰/۷۹۲	پذیرش
افزایش اعتماد اجتماعی	(۰/۶۳۱,۰/۸۰۸,۰/۹۱۵)	۰/۷۸۵	پذیرش
افزایش کیفیت زندگی انسان‌ها	(۰/۶۷۹,۰/۸۴۲,۰/۹۳۳)	۰/۸۱۸	پذیرش
افزایش اعتماد بلندمدت ذی‌نفعان	(۰/۶۶۹,۰/۸۳۵,۰/۹۲۹)	۰/۸۱۱	پذیرش
ایجاد مزیت رقابتی پایدار	(۰/۶۰۲,۰/۷۹۴,۰/۹۱۳)	۰/۷۶۹	پذیرش
مراقبت از ذی‌نفعان در برنامه‌ریزی بانک	(۰/۶۷۹,۰/۸۳۸,۰/۹۳۱)	۰/۸۱۶	پذیرش
به دست آوردن اعتماد بین‌المللی	(۰/۶۴۴,۰/۸۲۳,۰/۹۳۱)	۰/۷۹۹	پذیرش
هدایت صنعت به سمت بهترین شیوه‌ها	(۰/۷۰۸,۰/۸۶۳,۰/۹۵۲)	۰/۸۴۱	پذیرش
تداوم و پایداری بانک	(۰/۶۲۷,۰/۸۰۸,۰/۹۲۵)	۰/۷۸۷	پذیرش
کاهش عدم تقارن اطلاعاتی	(۰/۶۴۶,۰/۸۲۱,۰/۹۲۵)	۰/۷۹۷	پذیرش
دیده شدن بهتر بانک از نظر سیاسی	(۰/۶۲۱,۰/۷۹۸,۰/۹۰۸)	۰/۷۷۶	پذیرش
توانایی ارائه شفاف اطلاعات به ذی‌نفعان	(۰/۶۶۹,۰/۸۳۱,۰/۹۲۷)	۰/۸۰۹	پذیرش
قابل اعتماد بودن گزارش‌ها	(۰/۶۲۵,۰/۸۱,۰/۹۳۱)	۰/۷۸۹	پذیرش
کاهش هزینه نمایندگی و رفع تضاد منافع	(۰/۶۳۱,۰/۸۰۸,۰/۹۱۵)	۰/۷۸۵	پذیرش

مرحله دوم روش دلفی فازی

اگر چه در مرحله اول هیچ محرک جدیدی حذف یا اضافه نشد با این وجود برای حصول اطمینان بیشتر یک مرحله دیگر ادامه یافت. در این مرحله ۳۴ محرک براساس دیدگاه خبرگان مورد ارزیابی مجدد قرار گرفت. نتایج حاصل از دلفی فازی در مرحله دوم در جدول ۴ گزارش شده است:

جدول ۴. نتیجه مرحله دوم غربالگری محرک‌های پایداری

محرک‌ها	میانگین فازی	مقدار قطعی	نتیجه مرحله دوم
افزایش شهرت و برند بانک	(۰/۶۱۵,۰/۸۰۴,۰/۹۲۷)	۰/۷۸۲	پذیرش
افزایش و بهبود عملکرد مالی بانک	(۰/۶۸۱,۰/۸۴۴,۰/۹۲۹)	۰/۸۱۸	پذیرش
پایداری در مدیریت ریسک برای ایجاد اعتماد	(۰/۵۷۱,۰/۷۷۱,۰/۸۹۸)	۰/۷۴۷	پذیرش
کاهش ریسک	(۰/۶۴۶,۰/۸۲۱,۰/۹۲۵)	۰/۷۹۷	پذیرش
حضور بلندمدت بانک در بازار	(۰/۶۸۳,۰/۸۴۸,۰/۹۴)	۰/۸۲۴	پذیرش

محرک‌ها	میانگین فازی	مقدار قطعی	نتیجه مرحله دوم
به حداکثر رساندن سرمایه مالی و سود	(۰/۶۳۳,۰/۸۱۳,۰/۹۲۵)	۰/۷۹۰	پذیرش
استفاده از مشوق مالیاتی	(۰/۶۲۷,۰/۸۰۶,۰/۹۱)	۰/۷۸۱	پذیرش
جذب بهتر سرمایه‌گذاران	(۰/۶۴۸,۰/۸۲۵,۰/۹۳۵)	۰/۸۰۳	پذیرش
رقابت بانک‌های تجاری	(۰/۶۵,۰/۸۲۱,۰/۹۱۵)	۰/۷۹۵	پذیرش
شناسایی پتانسیل صرفه جویی در هزینه	(۰/۶۶,۰/۸۲۹,۰/۹۳۳)	۰/۸۰۸	پذیرش
کاهش هزینه از طریق مدیریت مصرف انرژی و آب	(۰/۶۴,۰/۸۱۷,۰/۹۲۵)	۰/۷۹۴	پذیرش
پاسخگویی به نیاز مشتریان با ترجیحات زیست محیطی	(۰/۶۵۸,۰/۸۳۱,۰/۹۴)	۰/۸۱۰	پذیرش
حفاظت از منابع طبیعی	(۰/۶۶,۰/۸۲۹,۰/۹۳۳)	۰/۸۰۸	پذیرش
تخصیص مؤثر منابع کمیاب	(۰/۶۳۱,۰/۸۱۵,۰/۹۳۱)	۰/۷۹۲	پذیرش
ترویج کسب و کار منصفانه	(۰/۶۲۱,۰/۸۰۸,۰/۹۲۷)	۰/۷۸۵	پذیرش
حمایت از حقوق بشر	(۰/۶۲۱,۰/۸۰۲,۰/۹۱)	۰/۷۷۸	پذیرش
شناسایی نیازهای ذی‌نفعان و جلب رضایت آنان	(۰/۶۲۷,۰/۸۰۶,۰/۹۱)	۰/۷۸۱	پذیرش
کاهش نابرابری اجتماعی	(۰/۶۱۷,۰/۸۰,۰/۹۰۶)	۰/۷۷۴	پذیرش
افزایش رفاه و وفاداری کارکنان	(۰/۶۰۴,۰/۷۹۲,۰/۹۰۶)	۰/۷۶۷	پذیرش
کمک به مدیریت منافع ذی‌نفعان	(۰/۶۹۲,۰/۸۵۲,۰/۹۴۸)	۰/۸۳۱	پذیرش
حفظ ارزش‌های اجتماعی مثبت برای افراد و جامعه	(۰/۵۸۸,۰/۷۷۷,۰/۹)	۰/۷۵۵	پذیرش
افزایش اعتماد اجتماعی	(۰/۶۵۴,۰/۸۲۳,۰/۹۱۹)	۰/۷۹۹	پذیرش
افزایش کیفیت زندگی انسان‌ها	(۰/۷۰۸,۰/۸۵۶,۰/۹۳۵)	۰/۸۳۳	پذیرش
افزایش اعتماد بلندمدت ذی‌نفعان	(۰/۶۷۷,۰/۸۳۸,۰/۹۲۳)	۰/۸۱۳	پذیرش
ایجاد مزیت رقابتی پایدار	(۰/۵۷۳,۰/۷۶۹,۰/۸۹۲)	۰/۷۴۴	پذیرش
مراقبت از ذی‌نفعان در برنامه‌ریزی بانک	(۰/۶۳۱,۰/۸۰۸,۰/۹۱۵)	۰/۷۸۵	پذیرش
به دست آوردن اعتماد بین‌المللی	(۰/۶۲۱,۰/۸۰۶,۰/۹۱۳)	۰/۷۸۰	پذیرش
هدایت صنعت به سمت بهترین شیوه‌ها	(۰/۶۶۵,۰/۸۳۵,۰/۹۴)	۰/۸۱۳	پذیرش
تداوم و پایداری بانک	(۰/۶۷۵,۰/۸۴۲,۰/۹۴۴)	۰/۸۲۰	پذیرش
کاهش عدم تقارن اطلاعاتی	(۰/۶۵۲,۰/۸۲۳,۰/۹۳۸)	۰/۸۰۴	پذیرش
دیدگاه شدن بهتر بانک از نظر سیاسی	(۰/۶۷۵,۰/۸۴,۰/۹۲۹)	۰/۸۱۵	پذیرش
توانایی ارائه شفاف اطلاعات به ذی‌نفعان	(۰/۶۸۱,۰/۸۴,۰/۹۲۷)	۰/۸۱۶	پذیرش
قابل اعتماد بودن گزارش‌ها	(۰/۶۳۱,۰/۸۰۸,۰/۹۱۵)	۰/۷۸۵	پذیرش
کاهش هزینه نمایندگی و رفع تضاد منافع	(۰/۶۵۶,۰/۸۲۷,۰/۹۲۹)	۰/۸۰۴	پذیرش

پایان مراحل تکنیک دلفی

مراحل دلفی تا جایی ادامه پیدا می‌کند که دیگر شاخصی حذف یا اضافه نشود، همچنین فاصله فازی مقادیر در دو مرحله متوالی باید از حد آستانه خیلی کم (۰/۲) کوچک‌تر باشد در این صورت فرآیند نظرسنجی متوقف می‌شود (چنگ و لین، ۲۰۰۲).

جدول ۵. محرک‌های اصلی و فرعی گزارشگری پایداری

محرک‌های اصلی پایداری	محرک‌های فرعی پایداری	نتیجه مرحله اول	نتیجه مرحله دوم	اختلاف	نتیجه
محرک‌های اقتصادی	افزایش شهرت و برند بانک	۰/۷۸۶	۰/۷۸۲	۰/۰۰۴	توافق
	افزایش و بهبود عملکرد مالی بانک	۰/۷۸۷	۰/۸۱۸	۰/۰۳۱	توافق
	پایداری در مدیریت ریسک برای ایجاد اعتماد	۰/۷۹۹	۰/۷۴۷	۰/۰۵۲	توافق
	رقابت بانک‌های تجاری	۰/۸۰۱	۰/۷۹۷	۰/۰۰۶	توافق

نتیجه	اختلاف	نتیجه مرحله دوم	نتیجه مرحله اول	محرك‌های فرعی پایداری	محرك‌های اصلی پایداری
توافق	۰/۰۱۴	۰/۸۲۴	۰/۸۱۱	کاهش ریسک	محرك‌های اصلی پایداری
توافق	۰/۰۰۷	۰/۷۹۰	۰/۸۱۷	حضور بلندمدت بانک در بازار	
توافق	۰/۰۰۷	۰/۷۸۱	۰/۷۸۳	به حداکثر رساندن سرمایه مالی و سود	
توافق	۰/۰۲۹	۰/۸۰۳	۰/۸۱۰	استفاده از مشوق مالیاتی	
توافق	۰/۰۰۶	۰/۷۹۵	۰/۸۰۹	جذب بهتر سرمایه گذاران	
توافق	۰/۰۱۴	۰/۸۰۸	۰/۸۲۲	شناسایی پتانسیل صرفه جویی در هزینه	محرك‌های زیست محیطی
توافق	۰/۰۱	۰/۷۹۴	۰/۸۰۴	کاهش هزینه از طریق مدیریت مصرف انرژی و آب	
توافق	۰/۰۰۱	۰/۸۱۰	۰/۸۰۹	پاسخگویی به نیاز مشتریان با ترجیحات زیست محیطی	
توافق	۰/۰۲۳	۰/۸۰۸	۰/۷۸۵	حفاظت از منابع طبیعی	
توافق	۰/۰۲۶	۰/۷۹۲	۰/۸۱۸	تخصیص مؤثر منابع کمیاب	
توافق	۰/۰۳۳	۰/۷۸۵	۰/۸۱۸	ترویج کسب و کار منصفانه	محرك‌های اجتماعی
توافق	۰/۰۲۴	۰/۷۷۸	۰/۸۰۲	حمایت از حقوق بشر	
توافق	۰/۰۳۶	۰/۷۸۱	۰/۸۱۷	شناسایی نیازهای ذی‌نفعان و جلب رضایت آنان	
توافق	۰/۰۳	۰/۷۷۴	۰/۸۰۴	کاهش نابرابری اجتماعی	
توافق	۰/۰۴۸	۰/۷۶۷	۰/۸۱۵	افزایش رفاه و وفاداری کارکنان	
توافق	۰/۰۲۱	۰/۸۳۱	۰/۸۱۰	کمک به مدیریت منافع ذی‌نفعان	
توافق	۰/۰۳۷	۰/۷۵۵	۰/۷۹۲	حفظ ارزش‌های اجتماعی مثبت برای افراد و جامعه	
توافق	۰/۰۱۴	۰/۷۹۹	۰/۷۸۵	افزایش اعتماد اجتماعی	
توافق	۰/۰۱۵	۰/۸۳۳	۰/۸۱۸	افزایش کیفیت زندگی انسان‌ها	
توافق	۰/۰۰۲	۰/۸۱۳	۰/۸۱۱	افزایش اعتماد بلندمدت ذی‌نفعان	
توافق	۰/۰۲۵	۰/۷۴۴	۰/۷۶۹	ایجاد مزیت رقابتی پایدار	محرك‌های حاکمیتی
توافق	۰/۰۳۱	۰/۷۸۵	۰/۸۱۶	مراقبت از ذی‌نفعان در برنامه‌ریزی بانک	
توافق	۰/۰۱۹	۰/۷۸۰	۰/۷۹۹	به دست آوردن اعتماد بین‌المللی	
توافق	۰/۰۲۸	۰/۸۱۳	۰/۸۴۱	هدایت صنعت به سمت بهترین شیوه‌ها	
توافق	۰/۰۳۳	۰/۸۲۰	۰/۷۸۷	تداوم و پایداری بانک	
توافق	۰/۰۰۷	۰/۸۰۴	۰/۷۹۷	کاهش عدم تقارن اطلاعاتی	
توافق	۰/۰۳۹	۰/۸۱۵	۰/۷۷۶	دیدگاه شدن بهتر بانک از نظر سیاسی	
توافق	۰/۰۰۷	۰/۸۱۶	۰/۸۰۹	توانایی ارائه شفاف اطلاعات به ذی‌نفعان	
توافق	۰/۰۰۴	۰/۷۸۵	۰/۷۸۹	قابل اعتماد بودن گزارش‌ها	
توافق	۰/۰۱۹	۰/۸۰۴	۰/۷۸۵	کاهش هزینه نمایندگی و رفع تضاد منافع	

بر اساس نتایج مندرج در جدول ۵ مشخص گردید که در تمامی موارد اختلاف کوچکتر از ۰/۲ است، بنابراین، می‌توان مراحل دلفی را به پایان برد. در نهایت ۳۴ محرك گزارشگری پایداری بر اساس شباهت در مفاهیم در ۴ دسته محرك‌های اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و حاکمیتی مانند شکل ۴ قرار گرفتند.

شکل ۴. چارچوب مفهومی محرک‌های (انگیزه) گزارشگری پایداری در صنعت بانکداری ایران

نتیجه‌گیری و پیشنهادهای کاربردی پژوهش

صنعت بانکداری در حال حاضر به دلیل نقش واسطه‌ای منحصربه‌فرد برای دستیابی به توسعه پایدار در جهت دستیابی به اهداف پایدار، دارای اهمیت زیادی است. از صنعت بانکداری به عنوان یکی از اصلی‌ترین نهادهای مالی و اقتصادی که تأثیرات گسترده‌ای بر جامعه و محیط زیست دارد، یاد می‌شود. به طور کلی در نظر گرفتن پایداری در استراتژی بانک‌ها و ارائه گزارش‌های پایداری مزایای فراوانی دارد، بنابراین درصدد برآمدیم مزایا و محرک‌های پایداری در صنعت بانکداری ایران را شناسایی نماییم.

در اجرای این پژوهش ابتدا بر اساس روش فراترکیب، پژوهش‌های مرتبط با پژوهش حاضر را بررسی نموده و پژوهش‌هایی که با پرسش‌ها و هدف پژوهش تناسب نداشتند، حذف گردیدند. سرانجام پس از ۴ مرحله پالایش، ۳۴ پژوهش برای تجزیه و تحلیل اطلاعات انتخاب شدند. در گام بعدی اطلاعات پژوهش‌های منتخب استخراج و طبقه‌بندی شدند. در اجرای این مرحله، به تعداد دفعات تکرار مفاهیم و محرک‌های گزارشگری پایداری نیز توجه شد و بر اساس فراوانی تکرار، موارد کلیدی انتخاب شدند. در گام دوم به منظور غربال و شناسایی نهایی محرک‌ها از روش دلفی فازی مبتنی بر دیدگاه خبرگان در دو مرحله استفاده گردید. در نهایت ۳۴ محرک (انگیزه) گزارشگری پایداری در صنعت بانکداری ایران مورد تأیید قرار گرفت. از مهمترین محرک‌های (انگیزه) گزارش پایداری شناسایی شده پژوهش، می‌توان به افزایش شهرت و برند بانک، کاهش ریسک، افزایش اعتماد بلندمدت ذی‌نفعان، افزایش رفاه و وفاداری کارکنان، تداوم و پایداری بانک، حفاظت از منابع طبیعی، کاهش عدم تقارن اطلاعاتی اشاره نمود، در نتیجه بانک‌ها تمایل به افشای اطلاعات غیرمالی خود در کنار اطلاعات مالی دارند. متأسفانه پژوهشی که صرفاً به دنبال بررسی محرک‌ها باشد، تاکنون انجام نشده است و پژوهش‌های انجام شده به بیان چند مورد از مزایا و محرک‌های گزارشگری پایداری در کنار پژوهش اصلی خود پرداخته‌اند. نتایج پژوهش حاضر تا حدودی با نتایج به دست آمده از پژوهش‌های نوبهار و همکاران (۱۳۹۸)، هیدایا و همکاران (۲۰۱۹)، منتس (۲۰۲۰)، اختر و همکاران (۲۰۲۱)، گلیدون و سونتارنو (۲۰۲۱)، ورونیکا و همکاران (۲۰۲۲) و محمد بوعلی و همکاران (۲۰۲۳) همسو است.

نتایج به دست آمده از این پژوهش می‌تواند مورد استفاده بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به عنوان نهاد ناظر بانک‌ها و مؤسسات مالی قرار گیرد. بدین صورت که این نهاد، به تدوین الزاماتی مناسب در راستای انجام و افشای فعالیت‌های مربوط به توسعه پایدار برای سیستم بانکی کشور بپردازد. همچنین قوانین و مقررات جاری می‌تواند جهت اهمیت به مفهوم گزارشگری پایداری تغییر یابد و الزامات اولیه جهت ارائه گزارش پایداری توسط بانک‌ها اعمال گردد. از طرفی سازمان بورس و اوراق بهادار به عنوان نهاد ناظر بر بازارهای مالی، می‌تواند افشای ابعاد مختلف پایداری را، برای بانک‌ها ارزیابی نموده و با ارائه رهنمودها و تدوین مقررات گزارشگری پایداری، بستر لازم جهت افشای اطلاعات پایداری بانک‌ها را فراهم نماید. با توجه به نقش با اهمیت و متعادل‌کننده بانک‌ها در اقتصاد، در صورتی که بانک به سمت پایداری حرکت کند، کل جامعه را می‌تواند به سمت توسعه پایدار سوق دهد. این اطلاعات می‌توانند به سرمایه‌گذاران، مشتریان، نهادهای نظارتی و جامعه در کل اطمینان دهنده باشند و به عملکرد پایدار بانک‌ها کمک کنند. به پژوهشگران آتی توصیه می‌شود با توجه به اهمیت توسعه پایدار در همه صنایع، محرک‌های پایداری در سایر صنایع را، به منظور تشویق آنها به ارائه گزارش پایداری شناسایی نمایند.

محدودیت‌های پژوهش

ناکافی بودن ادبیات موجود در حوزه محرک‌های گزارشگری پایداری در همه صنایع، بالاخص در صنعت بانکداری از جمله محدودیت‌های مهم پژوهش است که در نتیجه آن ممکن است برخی از عناصر در مرحله شناسایی محرک‌ها در الگو لحاظ نشده باشند. عدم دسترسی به تعداد مناسب خبرگان صنعت بانکداری برای انجام مصاحبه، به طور خاص مدیران مالی در بانک‌ها، محدودیت دیگر پژوهش است.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از تمامی اشخاصی که وقت ارزشمند خود را جهت مشارکت در این پژوهش اختصاص دادند، صمیمانه قدردانی می‌شود.

منابع

- حسینی، سیدعلی و بابائی، فاطمه (۱۴۰۲). ارائه الگویی برای شناسایی عناصر مهم گزارشگری پایداری شرکتی با تأکید بر اصول و ارزش‌های اسلامی. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۳۰(۴)، ۶۸۴-۷۲۴. https://acctgrev.ut.ac.ir/article_94729.html
- رحمانی، محمد؛ کاشانی‌پور، محمد؛ فتحی، محمدرضا و فرجی، امید (۱۴۰۲). تبیین پیش‌ران‌های مؤثر بر آینده گزارشگری پایداری. *صنعت لاستیک ایران*، ۲۷(۱۱۰)، ۹۱-۷۸. https://www.iranrubbermag.ir/article_183391.html
- عبدی، مصطفی؛ کردستانی، غلامرضا و رضازاده، جواد (۱۳۹۸). طراحی الگوی منسجم گزارشگری پایداری شرکت‌ها. *پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۴(۴۲)، ۲۳-۴۴. https://far.ui.ac.ir/article_24305.html
- فاطری، علی؛ حجازی، رضوان و مشایخی، بیتا (۱۴۰۲). ارائه الگوی گزارشگری پایداری برای شهرداری‌ها. *مجله دانش حسابداری*، ۱۴(۳)، ۵۹-۸۶. DOI: 10.22103/jak.2023.20373.3786
- محمدیان، محمد و ستایش، محمدحسین (۱۳۹۷). الگویی برای گزارشگری مالی و غیرمالی بانک‌ها: از طریق شاخص‌سازی گزارشگری شهروند شرکتی. *پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی*، ۱۲، ۷۰-۴۳. https://www.arfr.ir/article_68835.html
- مزرعه فراهانی، رضا؛ اوشک سرابی، مریم؛ محفوظی، غلامرضا و طالقانی، محمد (۱۴۰۱). شیوه‌های بانکداری پایدار برای بهبود عملکرد صنعت بانکداری - بررسی ادبیات تا چارچوب مفهومی. *مطالعات حسابداری و حسابرسی*، ۱۲(۴۷)، ۷۱-۹۰. https://www.iaaas.com/article_184723.html
- ملانظری، مهناز؛ احمدی، شیما و سیل‌سپور، حسین (۱۴۰۲). بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش، میزان و کیفیت گزارش‌های پایداری: کاربرد روش مرور سیستماتیک. *مجله دانش حسابداری*، مقالات آماده انتشار، ۱۰(۳۷)، ۷۷-۱۱۲. DOI: 10.22103/jak.2024.22361.3969
- ملکیان، اسفندیار؛ فخاری، حسین و جفایی‌رهنی، منیر (۱۳۹۸). بررسی تأثیر ویژگی‌های هیئت مدیره شرکت بر میزان گزارشگری زیست محیطی، اجتماعی و راهبری شرکتی. *مجله دانش حسابداری*، ۱۰(۳۷)، ۷۷-۱۱۲. DOI: 10.22103/jak.2019.12336.2729
- نوبهار، عماد؛ دهقان نیری، محمود و رجب زاده قطری، علی (۱۳۹۸). توسعه مدل و ارزیابی عملکرد پایداری بانک‌های ایران. *پژوهش‌های مدیریت در ایران*، ۲۳(۳)، ۱۸۷-۱۶۱. https://mri.modares.ac.ir/article_506.html

References

- Abdi, M., Kurdestani, Gh. & Rezaadeh, J. (2018). Designing a consistent model for corporate sustainability reporting. *Financial Accounting Research*, 42(4), 23-44 https://far.ui.ac.ir/article_24305.html [In Persian].
- Abdullah, N.A.I.N., & Haron, R. (2022). ESG reporting practices among Islamic banks: A global perspective. *IJUM Law Journal*, 30(S2), 1-36 <https://journals.iium.edu.my/iiumlj/index.php/iiumlj/article/view/755>.
- Akhter, I., Yasmin, S., & Faria, N. (2021) Green banking practices and its implication on financial performance of the commercial banks in Bangladesh. *Journal of Business Administration*, 42(1), 1-23 https://iba-du.edu/upload_images/Vol.%2042_No.%201_Article_1.pdf.
- Ali, I., Lodhia, S., & Narayan, A.K. (2021) Value creation attempts via photographs in sustainability reporting: A legitimacy theory perspective. *Meditari Accountancy Research*, 29(2), 247-263 <https://doi.org/10.1108/MEDAR-02-2020-0722>.

- Al-Shaer, H. (2020). Sustainability reporting quality and post-audit financial reporting quality: Empirical evidence from the UK. *Bus Strategy Environ*, 29(6), 2355–2373 <https://doi.org/10.1002/bse.2507>.
- Brundtland Commission. (1987). Our common future, report of the world commission on environment and development, annex to general assembly document A.42.427 <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>.
- Buallay, A., Fadel, S.M., Al-Ajmi, J.Y., & Saudagaran, S. (2020). Sustainability reporting and performance of MENA banks: Is there a trade-off? *Measuring Business Excellence*, 21(2), 197–221 <https://doi.org/10.1108/MBE-09-2018-0078>.
- Budiman, T., Febrian, E., & Azis, Y. (2022). The effect of geographical factors on Islamic banking sustainability performance: an instrumental variable quantile regression analysis. *Asian Economic and Financial Review*, 12(2), 70-88 <https://archive.aessweb.com/index.php/5002/article/view/4411>.
- Cheng, C.H., & Lin, Y. (2002). Evaluating the best main battle tank using fuzzy decision theory with linguistic criteria evaluation. *European Journal of Operational Research*, 142(1), 174-186 <https://ideas.repec.org/a/eee/ejores/v142y2002i1p174-186.html>.
- ElAlfy, A., & Weber, O. (2019). Corporate sustainability reporting: The case of the banking industry <https://www.jstor.org/stable/resrep24967.1>.
- Ellili, N.O.D., & Nobanee, H. (2023). Impact of economic, environmental, and corporate social responsibility reporting on financial performance of UAE banks. *Environment, Development and Sustainability*, 25(5), 3967-3983 <https://link.springer.com/article/10.1007/s10668-022-02225-6>.
- Fateri, A., Hejazi, A., & Mashayekhi, B. (2024). Presenting a sustainability reporting model for municipalities. *Journal of Accounting Knowledge*, 14(3), 59-86 DOI: [10.22103/jak.2023.20373.3786](https://doi.org/10.22103/jak.2023.20373.3786) [In Persian]
- Fijałkowska, J., Sačer, I.M., Zyznarska-Dworczak, B., Sandulescu, M.S., Garszka, P., & Mokošova, D. (2023). The efficiency of sustainability engagement reported by banks in Poland, Croatia and Romania. *Journal of Intercultural Management*, 15(1), 94-123 <https://ideas.repec.org/a/vrs/joinma/v15y2023i1p94-123n3.html>.
- Frias-Aceituno, J.V., Rodríguez-Ariza, L., & Garcia-Sánchez, I.M. (2014). Explanatory factors of integrated sustainability and financial reporting. *Business Strategy and the Environment*, 23(1), 56-72 <https://doi.org/10.1002/bse.1765>.
- Gazi, M.A.I. (2020). Islamic perspective of leadership in management; foundation, traits and principles. *International Journal of Management and Accounting*, 2(1), 1-9 <https://doi.org/10.34104/ijma.020.0109>.
- Gellidon, J., & Soenarno, Y.N. (2022). Comparative study of sustainability reporting on the banking industry in several countries. *Journal of Smart Economic Growth*, 7(1), 35-52 <https://jseg.ro/index.php/jseg/article/view/170/116>.
- Hidayah, N., Badawi, A., & Nugroho, L. (2019). Factors affecting the disclosure of sustainability reporting. *International Journal of Commerce and Finance*, 5(2), 219-229 <https://ijcf.ticaret.edu.tr/index.php/ijcf/article/view/115>.
- Hosseini, S.A. & Babaei, F. (2022). Providing a model to identify the important elements of corporate sustainability reporting with an emphasis on Islamic principles and values. *Accounting and Auditing Reviews*, 30(4), 684-724 https://acctgrev.ut.ac.ir/article_94729.html [In Persian].
- Islam, M.J. (2020). Sustainability reporting of banking companies in Bangladesh: A study on environmental aspect. *Canadian Journal of Business and Information Studies*, 2(2), 35-44 <https://doi.org/10.34104/cjbis.020.035044>.
- Jeucken, M. (2010). *Sustainable finance and banking: The financial sector and the future of the planet*: Routledge <https://www.routledge.com/Sustainable-Finance-and-Banking-The-Financial-Sector-and-the-Future-of-the-Planet/Jeucken/p/book/9781138983427>.
- Jeucken, M., & Bouma, J. (1999). The changing environment of banks GMI theme issue. GMI-27, Autumn, <https://www.jstor.org/stable/greemanainte.27.21>.
- Kahraman, C. (2009). *Fuzzy multi-criteria decision making: Theory and applications with recent developments front cover*. Volume 16 of Springer optimization and its applications, ISSN 1931-6828 <https://link.springer.com/book/-10.1007/978-0-387-76813-7>.
- Landis, J.R., & Koch, G.G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 159-174 <https://www.jstor.org/stable/2529310>.
- Livsey, A. (2021). Accounting needs to be stepped up for climate change costs. *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/-92bc2cf3-ef4c-4496-b339-ee178e01d796>.
- Lodhia, S., & Sharma, U. (2019). Sustainability accounting and reporting: Recent perspectives and an agenda for further research. *Pacific Accounting Review*, 31(3), 309–312 <https://doi.org/10.1108/PAR-02-2019-121>.

- Malekian, E., Fakhari, H., & Jafaei Rahni, M. (2019). Impact of board of directors' characteristics on environmental, social, and corporate governance reporting. *Journal of Accounting Knowledge*, 10(37), 77-112 DOI: [10.22103/jak.2019.12336.2729](https://doi.org/10.22103/jak.2019.12336.2729) [In Persian]
- Mazrae Farahani, R., Ushak Saraei, M., Mahfoozi, Gh. & Taleghani, M. (2022). Sustainable banking practices to improve banking industry performance-Literature review to conceptual framework. *Accounting and Auditing Studies*, (47)12, 71-90 https://www.iaaaas.com/article_184723.html?lang=en [In Persian]
- Menteş, S.A. (2020). An analysis on sustainability reporting practices of the Turkish banking sector. *Middle East Journal of Management*, 7(1), 60-74 <https://doi.org/10.1504/MEJM.2020.105227>.
- Mohamed Buallay, A., Al Marri, M., Nasrallah, N., Hamdan, A., Barone, E., & Zureigat, Q. (2023). Sustainability reporting in banking and financial services sector: A regional analysis. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 13(1), 776-801 <https://doi.org/10.1080/20430795.2021.1978919>.
- Mohammadian, M., & Setayesh, M.H. (2018). A model for financial and non-financial reporting of banks: By indexing corporate citizen reporting. *Applied Researches in Financial Reporting*, 12, 43-70 https://www.arfr.ir/article_68835.html?lang=en [In Persian]
- Mullanazari, M., Ahmadi, Sh., & Silespur, H. (2024). Investigating determinants of adoption, quantity and quality of sustainability reports: Using systematic review. *Journal of Accounting Knowledge*, Articles in Press, DOI: [10.22103/jak.2024.22361.3969](https://doi.org/10.22103/jak.2024.22361.3969) [In Persian].
- Nobahar, E., Dehghan Nayeri, M., & Rajabzadeh ghatari, A. (2020). A model on Iranian banks sustainability assessment. *Management Researches in Iran*, 23(3), 161-187 https://mri.modares.ac.ir/article_506.html?lang=en [In Persian].
- Nor, S.M., & Hashim, N.A. (2014). CSR and sustainability dimension in Islamic banking in Malaysia: a management insight. *In Proceedings of 26th International Business Research Conference 7-8 April 2014*, Imperial College, London, UK, ISBN: 978-1-922069-46 Vol. 7, https://www.ukm.my/jurnalpengurusan/wp-content/uploads/2022/-10/jp_45-7.pdf.
- Özçelik, F., & Öztürk, B.A. (2014). Evaluation of banks' sustainability performance in Turkey with grey relational analysis. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 63, 189-209 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/427532>.
- Rahmani, M., Khashanipour, M., Fathi, M., & Faraji, O. (2023). Explaining key drivers affecting the future of sustainability reporting. *Iran Rubber Industry*, 27(110), 78-91 https://www.iranrubbermag.ir/article_183391.html [In Persian].
- Sandelowski M., & Barroso J. (2007). Using qualitative metasummary to synthesize qualitative and quantitative descriptive findings. *Research in Nursing & Health*, 30(1), 99-111 <https://doi.org/10.1002/nur.20176>.
- Sandelowski, M., & Barroso, J. (2006). Handbook for synthesizing qualitative research. Springer publishing company, <https://www.amazon.com/Handbook-Synthesizing-Qualitative-Margarete-Sandelowski/dp/0826156940>.
- Saxena, D., Dhall, N., & Malik, R. (2021). Sustainable banking: A roadmap to sustainable development. *Corporate Governance and Sustainability Review*, 5(3), 42-56 <https://doi.org/10.22495/cgsrv5i3p4>.
- Sideri, L. (2021) Leveraging CSR for sustainability: Assessing performance implications of sustainability reporting in a national business system. *Sustainability*, 13(11), 1-16 <https://ideas.repec.org/a/gam/jsusta/v13y2021i11p5987d562459.html>.
- Tzeng, G.H., & Teng, J.Y. (1993). Transportation investment project selection with fuzzy multiobjectives. *Transp.Plann. Technol*, 17(2), 91-112 <https://doi.org/10.1080/03081069308717504>.
- Veronica, M.S., Ida, I., & Peteriandi, D. (2022). Factors predicting financial sustainability in the banking sector. *Signifikan: Jurnal Ilmu Ekonomi*, 11(2), 355-370 <https://journal.uinjkt.ac.id/index.php/signifikan/article/view/25813>.
- Weber, O. (2005). Sustainability benchmarking of European banks and financial service organizations. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 12(2), 73-87 <https://doi.org/10.1002/csr.77>.
- Wijayanti, R., & Setiawan, D. (2022). Social reporting by Islamic banks: The role of sharia supervisory board and the effect on firm performance. *Sustainability*, 14(17), 1-25 <https://ideas.repec.org/a/gam/jsusta/v14y2022i17p10965d905016.html>.
- World Finance. (2019). Banking on sustainability. Retrieved from <https://www.worldfinance.com/banking-guide-2019/sustainable-banks>.
- Wu, C.H., & Fang, W.C. (2011). Combining the fuzzy analytic hierarchy process and the fuzzy Delphi method for developing critical competences of electronic commerce professional managers. *Quality & Quantity*, 45(4), 751-768 <https://ideas.repec.org/a/spr/qualqt/v45y2011i4p751-768.html>.